

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

మహర్షి వేదవ్యాసప్రణీతం శ్రీమద్భాగవతమహాపురాణం
॥ పంచమస్కంధే చతుర్దశోఽధ్యాయః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

శ్రీమద్భాగవతమహాపురాణం

॥ పంచమస్కంధే చతుర్దశోఽధ్యాయః ॥

స హోవాచ

య ఏష దేహాత్మమానినాం సత్త్వాదిగుణవిశేష -
వికల్పితకుశలాకుశలసమవహారవినిర్మితవివిధ -
దేహావలిభిర్వియోగసంయోగాద్యనాదిసంసారాను -
భవస్య ద్వారభూతేన షడింద్రియవర్గేణ తస్మి -
ందుర్గాఢ్యవదసుగమేఽధ్వన్యాపతిత ఈశ్వరస్య భగవతో
విష్ణోర్వశవర్తిన్యా మాయయా జీవలోకోఽయం యథా
వణిక్సార్థోఽర్థపరః స్వదేహనిష్పాదితకర్మానుభవః
శ్మశానవదశివతమాయాం సంసారాటవ్యాం గతో నాద్యాపి
విఫలబహుప్రతియోగేహస్తత్తాపోపశమనీం హరిగురు -
చరణారవిందమధుకరానుపదవీమవరుంధే యస్యాము హ
వా ఏతే షడింద్రియనామానః కర్మణా దస్యవ ఏవ తే ॥ 1 ॥

తద్యథా పురుషస్య ధనం యత్కించిద్ధర్మైపయికం
బహు కృచ్ఛాధిగతం సాక్షాత్పరమపురుషారాధన -
లక్షణో యోఽసౌ ధర్మస్తం తు సాంపరాయ ఉదాహరంతి ।
తద్ధర్మ్యం ధనం దర్శనస్పర్శనశ్రవణాస్వాదనావ -
ప్రూణసంకల్పవ్యవసాయగృహగ్రామ్యోపభోగేన
కునాథస్యాజితాత్మనో యథా సార్థస్య విలుంపంతి ॥ 2 ॥

అథ చ యత్ర కౌటుంబికా దారాపత్యాదయో నామ్నా కర్మణా
వృకస్యగాలా ఏవానిచ్ఛతోఽపి కదర్యస్య కుటుంబిన
ఉరణకవత్సంరక్ష్యమాణం మిషతోఽపి హరంతి || 3 ||

యథా హ్యనువత్సరం కృష్యమాణమప్యదగ్ధబీజం క్షేత్రం
పునరేవావపనకాలే గుల్మతృణవీరుద్భిర్గహ్వరమివ
భవత్యేవమేవ గృహశ్రమః కర్మక్షేత్రం యస్మిన్న హి
కర్మాణ్యుత్సీదంతి యదయం కామకరండ ఏష ఆవసథః || 4 ||

తత్ర గతో దంశమశకసమాపసదైర్మనుజైః శలభ -
శకుంతతస్కరమూషకాదిభిరుపరుధ్యమానబహిఃప్రాణః
క్వచిత్ పరివర్తమానోఽస్మిన్నధ్వన్యవిద్యాకామకర్మభి -
రుపరక్తమనసానుపపన్నార్థం నరలోకం గంధర్వ -
నగరముపపన్నమితి మిథ్యాదృష్టిరనుపశ్యతి || 5 ||

తత్ర చ క్వచిదాతపోదకనిభాన్ విషయానుపధావతి
పానభోజనవ్యవాయాదివ్యసనలోలుపః || 6 ||

క్వచిచ్ఛాశేషదోషనిషదనం పురీషవిశేషం
తద్వర్ణగుణనిర్మితమతిః సువర్ణముపాదిత్సత్యగ్ని -
కామకాతర ఇవోల్ముకపిశాచం || 7 ||

అథ కదాచిన్నివాసపానీయద్రవిణాద్యనేకాత్మో -
పజీవనాభినివేశ ఏతస్యాం సంసారాటవ్యామితస్తతః
పరిధావతి || 8 ||

క్వచిచ్ఛ వాత్యైపమ్యయా ప్రమదయాఽఽరోహమారోపిత -
స్తత్కాలరజసా రజనీభూత ఇవాసాధుమర్యాదో
రజస్వలాక్షోఽపి దిగ్దేవతా అతిరజస్వలమతిర్న
విజానాతి || 9 ||

క్వచిత్సకృదవగతవిషయవైతథ్యః స్వయం
 పరాభిధ్యానేన విభ్రంశితస్మృతిస్తయైవ
 మరీచితోయస్తాయాంస్తానేవాభిధావతి || 10 ||

క్వచిదులూకర్మిల్లీస్వనవదతిపరుషరభసాటోపం
 ప్రత్యక్షం పరోక్షం వా రిపురాజకులనిర్భర్త్సితేనా -
 తివ్యథితకర్ణమూలహృదయః || 11 ||

స యదా దుర్ధపూర్వసుకృతస్తదా కారస్కరకాకతుండా -
 ద్యపుణ్యద్రుమలతావిషోదపానవదుభయార్థశూన్య -
 ద్రవిణాంజీవన్మృతాన్ స్వయం జీవన్మ్రీయమాణ
 ఉపధావతి || 12 ||

ఏకదాసత్ప్రసంగాన్నికృతమతిర్వ్యదకస్తోతః స్థలనవద్
 ఉభయతోఽపి దుఃఖదం పాఖండమభియాతి || 13 ||

యదా తు పరబాధయాంధ ఆత్మనే నోపనమతి తదా హి
 పితృపుత్రబర్హిష్మతః పితృపుత్రాన్ వా స ఖలు
 భక్షయతి || 14 ||

క్వచిదాసాద్య గృహం దావవత్ప్రియార్థవిధురమ -
 సుఖోదర్కం శోకాగ్నినా దహ్యామానో భృశం
 నిర్వేదముపగచ్ఛతి || 15 ||

క్వచిత్కాలవిషమితరాజకులరక్షసాపహృతప్రియతమ -
 ధనాసుః ప్రమృతక ఇవ విగతజీవలక్షణ ఆస్తే || 16 ||

కదాచిన్మనోరథోపగతపితృపితామహాద్యసత్సదితి
 స్వప్ననిర్వృతిలక్షణమనుభవతి || 17 ||

క్వచిద్ గృహశ్రమకర్మచోదనాతిభరగిరి -
 మారురుక్షమాణో లోకవ్యసనకర్షితమనాః
 కంటకశర్కరాక్షేత్రం ప్రవిశన్నివ సీదతి || 18 ||

క్వచిచ్ఛ దుఃసహేన కాయాభ్యంతరవహ్నినా గృహీతసారః
 స్వకుటుంబాయ క్రుధ్యతి || 19 ||

స ఏవ పునర్నిద్రాజగరగృహీతోఽంధే తమసి మగ్నః
 శూన్యారణ్య ఇవ శేతే నాన్యత్ కించన వేద శవ
 ఇవాపవిద్ధః || 20 ||

కదాచిద్ భగ్నుమానదంష్ట్రో దుర్జనదందశూకైరలబ్ధ -
 నిద్రాక్షణో వ్యథితహృదయేనానుక్షీయమాణవిజ్ఞా -
 నోఽంధకూపేఽంధవత్పతతి || 21 ||

కర్తి స్మ చిత్కామమధులవాన్ విచిన్వన్ యదా
 పరదారపరద్రవ్యాణ్యవరుంధానో రాజ్ఞా స్వామిభిర్వా
 నిహతః పతత్యపారే నిరయే || 22 ||

అథ చ తస్మాదుభయథాపి హి కర్మాస్మిన్నాత్మనః
 సంసారావపనముదాహరంతి || 23 ||

ముక్తస్తతో యది బంధాద్దేవదత్త ఉపాచ్ఛినత్తి
 తస్మాదపి విష్ణుమిత్ర ఇత్యనవస్థితిః || 24 ||

క్వచిచ్ఛ శీతవాతాద్యనేకాధిదైవికభౌతికా -
 త్మీయానాం దశానాం ప్రతినివారణేఽకలోప్స
 దురంతచింతయా విషణ్ణ ఆస్తే || 25 ||

క్వచిన్నిథో వ్యవహరన్ యత్కించద్ధనమన్యేభ్యో
వా కాకిణికామాత్రమప్యపహరన్ యత్కించద్వా
విద్వేషమేతి విత్తశార్యాత్ || 26 ||

అధ్వన్యముష్మిన్నిమ ఉపసర్గాస్తథా సుఖదుఃఖ -
రాగద్వేషభయాభిమానప్రమాదోన్మాదశోకమోహలోభ -
మాత్సర్యేర్ష్యావమానక్షత్తిపాసాధివ్యాధిజన్మ -
జరామరణాదయః || 27 ||

క్వాపి దేవమాయయా స్త్రియా భుజలతోపగూఢః ప్రస్కన్న -
వివేకవిజ్ఞానో యద్విహారగృహారంభాకులహృదయ -
స్తదాశ్రయావసక్తసుతదుహితృకలత్రభాషితావలోక -
విచేష్టితాపహృతహృదయ ఆత్మానమజితాత్మాపారేఽంధే
తమసి ప్రహిణోతి || 28 ||

కదాచిదీశ్వరస్య భగవతో విష్ణోశ్చక్రాత్పరమాణ్వాది -
ద్విపరార్థాపవర్గకాలోపలక్షణాత్పరివర్తితేన వయసా
రంహసా హరత ఆబ్రహ్మతృణస్తంబాదీనాం భూతానా -
మనిమిషతో మిషతాం విత్రస్తహృదయస్తమేవేశ్వరం
కాలచక్రనిజాయుధం సాక్షాద్భగవంతం యజ్ఞపురుషమనా -
దృత్య పాఖండదేవతాః కంకగృధ్రబకవటప్రాయా
ఆర్యసమయపరిహృతాః సాంకేత్యేనాభిధత్తే || 29 ||

యదా పాఖండిభిరాత్మవంచితైస్తైరురు వంచితో
బ్రహ్మకులం సమావసంస్తేషాం శీలముపనయనాది -
శ్రౌతస్మార్తకర్మానుష్ఠానేన భగవతో యజ్ఞ -
పురుషస్యారాధనమేవ తదరోచయన్ శూద్రకులం భజతే
నిగమాచారేఽశుద్ధితో యస్య మిథునీభావః కుటుంబభరణం
యథా వానరజాతేః || 30 ||

తత్రాపి నిరవరోధః స్వైరేణ విహరన్నతికృపణబుద్ధి -
రన్యోన్యముఖనిరీక్షణాదినా గ్రామ్యకర్మణైవ
విస్మృతకాలావధిః || 31 ||

క్వచిద్ ద్రుమవదైహికార్థేషు గృహేషు రంస్యన్ యథా
వానరః సుతదారవత్సలో వ్యవాయక్షణః || 32 ||

ఏవమధ్వన్యవరుంధానో మృత్యుగజభయాత్తమసి
గిరికందరప్రాయే || 33 ||

క్వచిచ్ఛీతవాతాద్యనేకదైవికభౌతికాత్మీయానాం
దుఃఖానాం ప్రతినివారణేఽకలో దురంతవిషయవిషణ్ణ
ఆస్తే || 34 ||

క్వచిన్మిత్రో వ్యవహరన్ యత్కించద్ధనముపయాతి
విత్తశార్థేన || 35 ||

క్వచిత్క్షీణధనః శయాసనాశనాద్యుపభోగవిహీనో
యావదప్రతిలబ్ధమనోరథోపగతాదానేఽవసితమతి -
స్తతస్తతోఽవమానాదీని జనాదభిలభతే || 36 ||

ఏవం విత్తవ్యతిషంగవివృద్ధవైరానుబంధోఽపి
పూర్వవాసనయా మిథ ఉద్వహత్యథాపవహతి || 37 ||

ఏతస్మిన్ సంసారాధ్వని నానాక్లేశోపసర్గబాధిత
ఆపన్నవిపన్నో యత్ర యస్తము హ వావేతరస్తత్ర
విసృజ్య జాతం జాతముపాదాయ శోచన్ముహ్యన్ బిభ్య -
ద్వివదన్ క్రందన్ సంహృష్యన్గాయన్నహ్యమానః
సాధువర్జితో నైవావర్తతేఽద్యాపి యత ఆరబ్ధ
ఏష నరలోకసార్థో యమధ్వనః పారముపదిశంతి || 38 ||

యదిదం యోగానుశాసనం న వా ఏతదవరుంధతే
యన్మృస్తదండా మునయ ఉపశమశీలా ఉపరతాత్మానః
సమవగచ్ఛంతి || 39 ||

యదపి దిగిభజయినో యజ్ఞినో యే వై రాజర్షయః కిం తు
పరం మృధే శయీరన్నస్యామేవ మమేయమితి కృతవైరాను -
బంధాయాం విసృజ్య స్వయముపసంహృతాః || 40 ||

కర్మవల్లీమవలంబ్య తత ఆపదః కథంచిన్నరకాద్విముక్తః
పునరప్యేవం సంసారాధ్వని వర్తమానో నరలోకసార్థ -
ముపయాతి ఏవముపరిగతోఽపి || 41 ||

తస్యేదముపగాయంతి —
ఆర్షభస్యేహ రాజర్షేర్మనసాపి మహాత్మనః |
నానువర్తార్హతి నృపో మక్షికేవ గరుత్మతః || 42 ||

యో దుస్త్వజాందారసుతాన్ సుహృద్రాజ్యం
హృదిస్పృశః |
జహౌ యువైవ మలవదుత్తమశ్లోకలాలసః || 43 ||

యో దుస్త్వజాన్ క్షితిసుతస్వజనార్థదారాన్
ప్రార్థ్యాం శ్రియం సురవరైః సదయావలోకాం |
నైచ్చన్మృపస్తదుచితం మహతాం మధుద్విట్
సేవానురక్తమనసామభవోఽపి ఫల్గుః || 44 ||

యజ్ఞాయ ధర్మపతయే విధినైపుణాయ
యోగాయ సాంఖ్యశిరసే ప్రకృతీశ్వరాయ |
నారాయణాయ హరయే నమ ఇత్యుదారం
హాస్యన్మృగత్వమపి యః సముదాజహర || 45 ||

య ఇదం భాగవతసభాజితావదాతగుణకర్మణో
 రాజర్షేర్భరతస్యానుచరితం స్వస్త్వయనమాయుష్యం
 ధన్యం యశస్యం స్వర్గాపవర్గ్యం వానుశ్మణో -
 త్యాఖ్యాస్యత్యభినందతి చ సర్వా ఏవాశిష
 ఆత్మన ఆశాస్తే న కాంచన పరత ఇతి || 46 ||

|| ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే పారమహంస్యాం సంహితాయాం
 పంచమస్కంధే భరతోపాఖ్యానే పారోక్ష్యవివరణం నామ చతుర్దశోఽధ్యాయః ||